

SZEREPVÁLLALÁSUNK AZ OKTATÁSI JOGOK ÉRVÉNYESÍTÉSÉBEN

A működésünkről szóló rendelet szerint hivatalunk az oktatási szereplők oktatással kapcsolatos állampolgári jogainak érvényesítésében működik közre. E célt szolgáló tevékenységünknek csupán egyik – igaz, a rendelet által legrészletesebben szabályozott – eleme az oktatási szereplők panaszainak intézése, és jogsértés észlelése esetén a rendelkezésünkre álló intézkedési eszközök alkalmazása. Fontosnak tartjuk azonban, hogy más módon is szerepet vállaljunk az oktatási jogok érvényesítésében. Hivatalból indított vizsgálatainkkal az oktatási jogok tényleges érvényesülését átfogó módon térképezzük fel az oktatás azon területein, amelyeken a hozzánk érkező beadványok a legtöbb megválaszolendő kérdést, a legtöbb megoldandó problémát, jogsérelmet jelezték. Hivatalunkat – ahogyan azt a Pepsi-szigeten, illetve a szakmai fórumokon végzett tevékenységünk is mutatja – igyekszünk minél közelebb hozni az oktatás szereplőihöz. E rendezvények, számos egyéb szakmai előadás, illetve a nemrég létrehozott internet oldalunk útján is folyamatosan törekszünk arra, hogy az oktatási jogokat és azok érvényesítésének lehetőségeit megismertessük az érintettekkel, párbeszédet folytassunk az oktatás szereplőivel. Meggyőződésünk, hogy hivatalunk így töltheti be maradéktalanul szerepét az oktatási jogok érvényesülésének elősegítésében.

FÓRUMOK, NYÍLT PANASZNAPOK

Az Oktatási Jogok Biztosának Hivatala felfogásunk szerint szolgáltatást is nyújt az oktatás szereplői számára, ezért fontosnak tartjuk, hogy az érintettek minél szélesebb köre minél közelebről megismerhesse munkánkat. Nem mindenkinek van lehetősége Budapestre utaznia ahhoz, hogy betekintést nyerjen munkánkba, ezért vidéki szakmai fórumok és nyílt panasznapok szervezésével igyekszünk szolgáltatásunkat az érintettek lakóhelyéhez közelebb vinni. Vidéki útjaink során a fórumokra és panasznapokra ellátogatók nemcsak hivatalunk munkájával, és az oktatási jogok szempontjából fontos kérdésekkel ismerkedhetnek meg, hanem személyesen találkozhatnak munkatársainkkal is, ami segít egy „ügyfélbarát hivatal” megteremtésében. A munkánk iránt érdeklődők így láthatják, hogy kik intézik az ügyeket, milyen felfogásban dolgozunk.

2000 őszén három megyeszékhelyre, Tatabányára, Kaposvárra és Debrecenbe látogattunk el. A kétnapos programokat a megyei pedagógiai intézetek munkatársainak segítségével készítettük elő, szakmai és adminisztratív segítségük nagyban hozzájárult a rendezvények sikeréhez. A programokra az oktatási biztost munkatársai is elkísérték. Erre főképpen a nyílt panasznapok gördülékennyé tételében volt szükség, nagy érdeklődés esetén munkatársaink két külön helyiségben fogadták a panaszosokat, érdeklődőket.

Szakmai fórumok

Szakmai fórumaink elsődleges célja, hogy az oktatás szereplői megismerhessék a hivatal működését, eljárását és célkitűzéseit. Ezen felül a résztvevőkkel igyekszünk megosztani már létező, a gyakorlatban sikerrel alkalmazott konfliktuskezelési technikákat, és válaszolunk az oktatási jogokkal kapcsolatos kérdésekre. Céljaink között kiemelkedő szerepet játszik az is, hogy nyílt párbeszéd induljon az oktatási jogokkal, azok sérelmével és érvényesítésével kapcsolatban, mely párbeszéd a mindennapok során folytatható, továbbgondolható, alkalmazható.

Külön fórumot tartottunk az óvodák és iskolák irányításáért felelős fenntartóknak és intézményvezetőknek, hiszen őket sajátos felelősség, jogok és kötelezettségek érintik. Más szinten találkoznak az oktatási jogokkal és érvényesülésükkel a pedagógusok, diákok, illetve az őket képviselő szülők, így velük is külön találkoztunk.

Az intézményvezetők és fenntartók az oktatási intézmények jogszerű működéséért felelősek. Az oktatási jogokkal kapcsolatos diskurzusban tapasztalataink szerint őket ritkábban keresik meg, így a velük kialakított párbeszéd minden érintett számára új távlatokat nyit.

A pedagógusokkal, diákokkal és szülőkkel kevésbé formális, az oktatás mindennapjai során felvetődő, egyedi ügyekre inkább koncentráló párbeszéd kialakítására törekszünk. A pedagógusokkal való kapcsolattartás a hivatal körül kialakult kezdeti félreértések eloszlatása végett is fontos számunkra, hiszen a hivatal nem kizárólag a diákok jogait védi.

Kaposvárott és Debrecenben felsőoktatási intézmények is működnek, így ezeken a megyeszékhelyeken külön beszélgetésen vettünk részt egyetemi-főiskolai hallgatókkal is.

Nyílt panasznapok

Sok hozzánk forduló panaszos problémája igen összetett, érzékeny kérdéseket érint, sokan pedig tartanak a hivatalos eljárástól, így személyesen szeretnének meggyőződni arról, mit tennénk, ha formálisan is panasszal fordulnának hozzánk. A nyílt panasznapokon a hivatal mindennapos szolgáltatását a panaszosok vagy érdeklődők helyben tudják igénybe venni. Munkánkat mintegy kihelyezve, a helyszínen veszünk fel panaszokat, vagy válaszolunk jogi természetű kérdésekre. Ilyenkor, természetesen a panaszosok számától függően, az oktatási biztos személyesen hallgat meg mindenkit, aki hozzá fordul, jogi tanácsokat ad, indokolt esetben pedig jegyzőkönyvet készít és vizsgálatot indít.

Fenti programjainkat mind a szervezésben aktív szerepet vállaló pedagógiai intézetek, mind a meghívottak nagy érdeklődéssel fogadták, felkészülten, kérdésekkel és megoldási javaslatokkal érkeztek meghívottjaink a szakmai fórumokra. A nyílt panasznapokon megismert ügyek nagy részében jogi tanácsaink is elegendőnek bizonyultak, ugyanakkor több esetben vizsgálatot is indítottunk. Az igények felmérésekor az ország minden pedagógiai intézete örömmel fogadta kezdeményezésünket, így a vidéki látogatásokat a jövőben is folytatni kívánjuk.

PEPSI-SZIGET 2000

2000 augusztusában a hivatal munkatársai egy héten át a Pepsi-szigeten álltak az érdeklődők rendelkezésére. Mivel a volt Diáksziget az oktatásban érintett korosztály által szívesen látogatott rendezvény, úgy gondoltuk, a „Szervezetek utcájában” való aktív jelenlétünkkel hatékonyan adhatunk hírt magunkról és munkánkról. Jelenlétünk azonban nemcsak hivatalunk és eljárásunk ismertetésére korlátozódott: tesztekkel állítottunk össze külön a közoktatásban és külön a felsőoktatásban gyakorta felmerülő, oktatási jogokkal kapcsolatos sérelmekről¹³. Tipikus oktatási konfliktusokat felvázoló tesztlejtekben a három lehetséges válasz közül csak egy volt jogszerű, a másik kettő azonban a gyakorlatban gyakran előforduló, de nem jogszerű megoldásokra utalt. Örömeinkre szolgált, hogy nemcsak diákok és hallgatók, de pedagógusok és szülők is betértek hozzánk. A tesztek csoportosan értékeltük, megbeszéltük a helyes válaszok jogi hátterét, illetve azt, miért helytelen egy adott hibás válasz. Az értékelés legtöbbször általános, az oktatási jogokat érintő beszélgetésbe, vitába fordult, melyből, úgy éreztük, a beszélgetés

minden szereplője tanult valamit. Konkrét ügyekben, hivatali munkánkhoz hasonlóan jogi tanácsokat is adtunk, míg kérésre, indokolt esetben vizsgálatot is indítottunk a Szigeten „benyújtott” panaszok kapcsán.

EGYÜTTMŰKÖDÉSEINK

Munkánkat csak akkor tudjuk hatékonyan végezni, ha együttműködünk azokkal az állami és civil szervezetekkel, amelyek az oktatás szereplőinek jogait és érdekeit védik, számukra szolgáltatásokat nyújtanak. Alapelvünk, hogy lehetőleg minden meghívásnak eleget tegyünk. Ezzel nemcsak az a célunk, hogy munkánkkal minél többen megismerkedjenek, azt is szeretnénk, ha az oktatási szereplőkkel párbeszédet folytathatnánk a jogokról és kötelezettségekről, a konfliktusok hatékony, minden érintett méltóságát tiszteletben tartó kezeléséről, feloldásáról. Beszámolóink mellékletében ismertetjük azokat a konferenciákat, tanácskozásokat, amelyeken a hivatal munkatársai részt vettek.

Természetesnek tartjuk az országgyűlési biztosokkal való együttműködést: az állampolgári jogok országgyűlési biztosa, Dr. Gönczöl Katalin néhány esetben kérte hivatalunkat, hogy indítsunk vizsgálatot egy-egy hozzá benyújtott panasz kapcsán. A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosával, Dr. Kaltenbach Jenővel rendszeresen egyeztetünk olyan ügyekben, melyekkel a panaszosok mind a két hivatalt megkeresték. Közös vizsgálatot két esetben indítottunk.

2000 tavaszán az Országgyűlés Oktatási és tudományos bizottságának meghívására az oktatási jogok biztosa tájékoztatta a képviselőket a hivatal addigi tevékenysége során szerzett tapasztalatairól, akik számos javaslattal járultak hozzá munkánk hatékonyabbá tételéhez. A bizottság felkérte az oktatási jogok biztosát, hogy hivatala éves beszámolóját a bizottság tagjaival is ismertesse.

Az oktatási jogok biztosa a Köznevelési Tanács, az Országos Diákjogi Tanács és az Országos Kisebbségi Bizottság üléseire is meghívást kapott, amelyeken bemutatta a hivatal tevékenységét.

Az országos kisebbségi önkormányzatok segítségével lehetővé tesszük, hogy az eljárásunkról szóló tájékoztató a kisebbségek nyelvén is elérhető legyen. Ezek a tájékoztatók internetes honlapunkon is hozzáférhetőek lesznek.

Gyermekvédelmi intézmények meghívására előadásokat tartottunk eljárásunkról, e tájékoztatók nyomán számos konkrét ügyben is együttműködtünk.

A „más fogyatékossgal” élő gyermekek helyzetének megismeréséhez nagyban hozzájárult a Pozitív Országos Egyesülettel kialakított együttműködésünk. Közös tanácskozásunk eredményeképpen hivatalunk néhány konkrét ügy megoldásában is segítséget tudott nyújtani, míg az egyesület hivatalból indított vizsgálatunkhoz szolgált fontos információkkal.

A Diákközéletért Alapítvány Diákjogi forródrót néven olyan internetes szolgáltatást nyújt, amelynek segítségével a diákok választ kaphatnak oktatási jogokkal kapcsolatos kérdéseikre. Tekintettel arra, hogy a jogszabályok értelmezése, a jogi tanácsadás nem tartozik hivatalunk hatáskörébe, internetes honlapunkról az ez iránt érdeklődő látogatók a Forródróthoz fordulhatnak. Az alapítvány honlapjáról pedig elérhető hivatalunk azok számára, akik ügyük kivizsgálását kérik. A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának jogsegélyszolgálatával is hasonló megállapodást készítettünk elő.

A Diákszolgálat nevű civil szervezet hírlapjátjain rendszeresen tájékoztatja a diákokat az érdeklődésükre számot tartó kérdésekről. Felkérésükre több alkalommal összefoglalót készítettünk gyakran előforduló oktatási jogsértéseket feltáró ügyeinkről.

A Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetével együttműködési megállapodást kötöttünk, és ezt több más szakszervezettel is készülünk megtenni. Szükségesnek tartjuk, hogy az érdekeikben sérelmet szenvedett pedagógusok is megkapják a szükséges segítséget, mivel hatáskör hiányában az ilyen jellegű ügyekben nem

járhatunk el. Ugyanakkor a szakszervezetek is tudomást szerezhettek olyan ügyekről, amelyekben hivatalunk nyújthat megfelelő segítséget, ilyenkor a szakszervezetek javasolják a pedagógusoknak, hogy panaszukkal forduljanak az oktatási jogok biztosához.

A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodától két olyan ügyet kaptunk, amelyben úgy ítélték meg, hogy a mi eszközeink célravezetőbbek lehetnek, mint a peres eljárás kezdeményezése.

Az elmúlt esztendőben egy kiadvány megjelentetését is támogattuk. Az Alapítvány az Emberi Jogok és Béke Oktatásáért újra megjelentette a hiánypótlónak tekinthető „Kezdő lépések... Tananyag az emberi jogok oktatásához” című könyvet. Az Amnesty International kiadványának magyar fordítása gyakorlati példákkal nyújt szakmai segítséget a pedagógusoknak, az ott bemutatott gyakorlatokkal, játékokkal az emberi jogok megértésének közös élményét nyújthatja.

Egyre nagyobb nemzetközi érdeklődést tapasztalunk hivatalunk működése iránt. Egyik munkatársunk részt vett egy konfliktuskezeléssel foglalkozó képzésen Cipruson, ahová számos pályázó közül választották ki. Az Európai Unió iskolai demokráciával foglalkozó nemzetközi szemináriumán több előadást tartottunk.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy az oktatás szereplőinek számos országos, regionális és helyi szervezetével találkoztunk, hatóságokkal és civil szervezetekkel építettünk ki munkakapcsolatot, és a jövőben hasonló szellemben kívánunk dolgozni.

A BIZTOS ÉS A HIVATAL

Mint azt a bevezetőben már említettük, hivatalunk az Oktatási Minisztériumon belül működik, státusa azonban speciális. Az Ojbr. szerint az oktatási jogok biztosa működése során a minisztérium szervezetében kizárólag az oktatási miniszternek tartozik felelősséggel. A hivatal munkatársait a miniszter nevezi ki és menti fel, ő gyakorolja felettük a munkáltatói jogokat. Éves költségvetésünk a minisztérium igazgatási költségvetésén belül, elkülönítetten kerül megállapításra. A munkánkról szóló éves beszámolót a miniszternek készítjük, aki azt, elfogadása után az Oktatási Közlönyben teszi közzé.

A hivatal függetlenségét, a hozzánk forduló személyes adatainak védelmét szolgálja, hogy a hozzánk érkező panaszokat elkülönített rendszerben iktatjuk, amelybe rajtunk kívül senki nem tekinthet be. A hozzánk érkezett leveleket a központi postabontó érintetlenül továbbítja, azokat hivatalunkban bontjuk fel.

Az Oktatási Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata úgy rendelkezik, hogy az oktatási jogok biztosa tájékoztatást kérhet a minisztérium szervezeti egységeitől. Ezzel a lehetőséggel akkor élünk, ha egy ügy elintézése szakértői állásfoglalást igényel. Eddigi tevékenységünk során a minisztérium munkatársai készséggel álltak rendelkezésünkre, ezzel munkánk hatékonyságához nagyban hozzájárultak. Ezenkívül a minisztérium számos szervezeti egységével állunk kapcsolatban, különösen gazdasági, közbeszerzési, személyzeti, ellátási ügyekben kaptunk sok segítséget vezetőktől és munkatársaktól. Ennek köszönhetően tudásunkat és energiánkat szakmai munkánknak szentelhetjük.

Az oktatási jogok biztosa mellett öt ügyintéző foglalkozik a panaszokkal, tevékenységünket egy adminisztratív munkatárs segíti. A kollégák közül egy pedagógus, egy jogász végzettségű, hárman pedig pedagógus és jogász végzettséggel egyaránt rendelkeznek.

Az Oktatási Minisztériumon belül a hivatal könnyen megközelíthető helyen, a magasszinten található, kissé elkülönülve a minisztérium egyéb egységeitől. Nyolc, jól felszerelt helyiséggel rendelkezünk, a panaszosok igény szerint külön helyiségben beszélhetnek a munkatársakkal. Hivatalunk technikai eszközökkel jól ellátott, a kulturált munkavégzéshez szükséges minden feltétellel rendelkezünk.

Külön fogadóóránk nincs, előzetes bejelentkezés alapján hivatali időben fogadjuk a panaszosokat, amennyiben szükségesnek mutatkozik, hivatali idő után is rendelkezésükre állunk.

Aáry-Tamás Lajos

1. 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról
2. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
3. 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról
4. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
5. például autizmus
6. például dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, mutizmus, kóros hyperaktivitás, figyelemzavar
7. A 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet 13. § új (4) bekezdése 2001. február 10-ei hatállyal lehetőséget ad arra, hogy mentesítés céljából későbbi időpontban is indítható eljárás, de ilyenkor be kell csatolni az iskola igazgatójának a vizsgálat szükségességével kapcsolatos egyetértő nyilatkozatát.
8. 1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről
9. 1996. évi LXXVII. törvény a szakképzési hozzájárulásról és a szakképzés fejlesztésének támogatásáról
10. 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről
11. 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról
12. E jogszabályt a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásainak általános szabályairól szóló 269/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet 2001. január 1-jei hatállyal hatályon kívül helyezte.
13. A tesztek, megoldási kulcsokkal együtt a függelékben találhatók.